

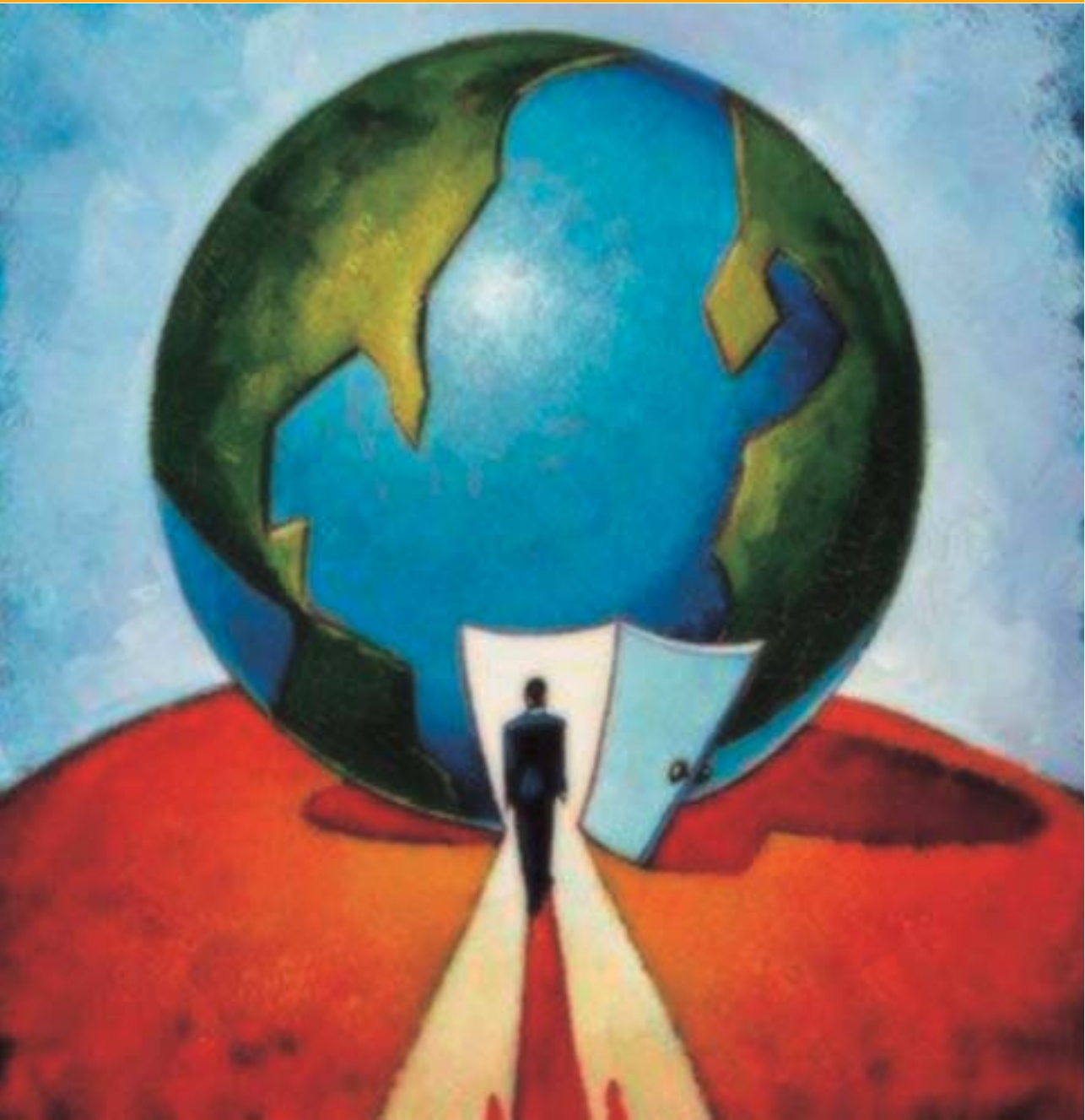
**Centar za demokratiju
i ljudska prava**

**Center for Democracy
and Human Rights**

Bulevar Džordža Vašingtona 51, 3/48
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: ++381 81 205 280, fax: ++381 81 234 368
e-mail: cedem@cg.yu, www.cedem.cg.yu

broj 15 • oktobar - decembar 2005. god.

NEWSLETTER

Proširenje EU

I Prednosti proširenja - pozitivni efekti

Proširenje EU je predmet debate u EU već dugo vremena, jednako u odnosu na izbor scenarija proširenja kao i ocjena pozitivnih i negativnih efekata novog proširenog članstva. Čuvanje stabilnih demokratija i ekonomski rast bili su glavni ciljevi EU. Ovo je prvi put u historiji da nacionalne države slobodnom voljom odluče da rade zajedno na demokratskoj osnovi i ustupanju dijela njihove suverenosti. EU može biti ponosna na sljedeće uspjehe:

1. društveni progres koji je dostignut, koji je jedinstven u svijetu;
2. ekonomski progress - najveća ekonomija na svijetu, najveći izvoznik u svijetu i jedna od najbogatijih oblasti svijeta, sa visokim standardom življenja;
3. sve članice Unije i sama Unija imaju stabilnu demokratiju;
4. Evropa je poznata po kulturnom bogatstvu i raznovrsnosti;

Civilno društvo, zajedno sa političkim partijama, ima važnu ulogu u informisanju građana o jedinstvenoj i uspješnoj EU koja, kako kažu šefovi država, može biti čak više demokratska, transparentna i efikasna u proširenoj Evropi. Više od pola vijeka integracija je imalo ogroman uticaj na istoriju Evrope i na mentalitet Evropljana. Vlade država članica znaju da je granica apsolutne nacionalne suverenosti predena i

da jedino zajedničkim snagama njihove stare nacije mogu nastaviti da stvaraju ekonomski i društveni progres i održe njihov uticaj u svijetu. Integracija je uspjela nadvladati granicu starog neprijateljstva među evropskim zemljama. Stavovi superiornosti i upotreba sile za rješavanje internacionalnih različitosti zamijenjene su Community metodom radeći zajedno. Ovaj metod, koji balansira nacionalne interese sa zajedničkim interesom i poštuje nacionalnu raznovrsnost u kreiranju identiteta Unije, koristan je i danas.

II Proces istočnog širenja EU

Istočno proširenje EU bilo je dugotrajan proces koji je uticao na čitavu Evropu. Preovlađuju procjene da je potencijal koristi značajno važniji od troškova. U kvantitativnim terminima, nakon proširenja od deset novih država oblast Unije se proširila za 1/3 dok se njena populacija povećala za 29%. Kvalitativno, pridruživanje novih država članica centralne i istočne Evrope dramatično je promijenilo političku kartu Evrope u odnosu na ono što je Evropa bila u prethodnih pet decenija. Početak ove promjene bilo je podizanje gvozdene zavjese 1989. Slijede samo neki od mnogih benefita:

1. značajno povećanje tržišta na oko 500 miliona stanovnika
2. veća sigurnost za investicije u novim državama članicama sa rastom koji je iznad prosjeka EU;
3. otvaranje oko 300.000 novih radnih mjesta

4. ubrzanje rasta
5. brži tehnološki napredak
6. veća stabilnost EU
7. promocija mira i stabilnosti u Evropi itd.

Od država koje su postale članice EU se takođe očekuje da uberu plodove na političkom, ekonomskom i bezbjedonosnom planu. Ovo se posebno odnosi na povećanje u društvenom bogatstvu i standardu življenja. Pored potencijala koristi, nove države članice će takođe preuzeti određene odgovornosti, uključujući i one finansijske, troškove.

III Sadašnja EU - 25 država članica

Danas je EU Unija koja se sastoji od 25 država. EU i Evropa kao takve neće biti iste nakon ovog istorijskog proširenja koje će voditi istorijskom ujedinjenju evropskog kontinenta, spajajući države starog kontinenta u jednu zajednicu, prostiruci se od Baltičkog mora do Mediterana. To nije samo "dzinovski skok" za svaku novu državu članicu već i za samu EU. Takav poželjan razvoj će zatvoriti vrata prošlosti koju su karakterisali rat, nesloga, podjele. To će otvoriti vrata budućnosti mira, stabilne unije i prosperiteta. Jezgro vizije evropske integracije nakon II svjetskog rata bio je da se obezbijedi saglasnost saradnje među bivšim evropskim silama i državama kako bi "stari mehanizmi" bili zauvijek stopirani. Takav rat bio bi nepojmljiv u Evropi. Niko danas ne može zamisliti rat između bilo koje od sadašnjih država članica EU. To je prosto nezamislivo. To je, kad sve dodje na svoje, jedno od najvažnijih dostignuća evropske integracije. Proces proširenja će se takođe približiti i Zapadnom Balkanu. I to je ono što piše u Procesu Stabilizacije i Pridruživanja. Sljedeći proces proširenja će se bazirati na istim principima i kriterijima koje već dugo vremena diriguju taj proces - Kopenhaski kriteriji. Na sastanku Evropskog Savjeta u Kopenhagenu 1993., predsjednici vlada i država članica EU saglasile su se da će zainteresovane članice biti primljene u puno članstvo EU onda kada ispune sljedeće uslove:

1. stabilnost institucija koje obezbjeđuju demokratiju, pravnu državu, postovanje ljudskih prava i manjina
2. postojanje efikasne trzisne ekonomije
3. sposobnost domaćih preduzeca da se izbere sa pritiscima zajednickog trzista EU
4. sposobnoscu da ispune obaveze preuzete clanstvom, ukljucujuci implementaciju ciljeva politicke, ekonomske i monetarne unije;

Druga, veoma interesantna karakteristika je vezana za kapacitet apsorpcije Evrope. To je glavni izazov. Proširena EU od 25 država članica sa 454 miliona stanovnika će se uvećati čak dalje u 2007. god. kada se budu pridružile Bugarska i Rumunija. Nije lako apsorbovati broj novih članica u kratkom vremenskom periodu. EU veoma pažljivo gleda na sve implikacije apsorpcije novih država.

Nesumnjivo, potrebni su napori na obje strane u neizbježnom mijenjanju Evrope: usvajanje odgovarajuće politike za dalje proširenje (uključenje država jugoistočne Evrope), koje izgleda ne tako dugo u budućnosti, moglo bi biti pogodno za borbu za promjenu pozicije međunarodne zajednice kao i lokalnih rukovodstava. Mogući strateški pristup mogao bi se kretati od stabilizacije do proširenja, od međunarodnog mikro upravljanja regionom do makro-upravljanja sa većim lokalnim odgovornostima i od međunarodnog institucionalnog razmnozavanja do integralnog institucionalnog okvira. Integrisanjem Jugoistočne Evrope u matični tok Evrope, EU ne bi samo stabilizovala njeno jugoistočno krilo već bi, takođe, bila sposobna da zaštiti njene vrijednosti i standarde i prenese ih na druge djelove svijeta na mnogo ubjedljiviji način.

III Jugoistočna Evropa

Termin Jugoistočna Evropa je vrlo specijalan, a određen je zbog kompleksnosti i heterogenosti regiona. U isto vrijeme, ovaj termin se takođe odnosi na evoluciju pristupa EU ovom regionu. Preciznije, u većini dokumenata EU jugoistočna Evropa je podijel-

jena u dvije kategorije. Prva kategorija obuhvata takozvane sigurne zemlje jugoistočne Evrope, koja uključuje formulu $5 + 1 - 1$ (Hrvatska, BiH, Makedonija, Crna Gora i Srbija + Albanija - Slovenija). Druga kategorija obuhvata ostatak regiona jugoistočne Evrope u geografskom smislu: Slovenija, Madjarska, Rumunija, Bugarska i Grcka.

Ovaj pristup EU reflektuje prvu odliku politike EU prema određenim regionima, a posebno prema Balkanu i preostalom dijelu jugoistočne Evrope - princip diferencijacije - razlike. EU primjenjuje ovu razliku u skladu sa ekonomskim i političkim razvojem određenih zemalja, kao i njihovom sigurnoscu i međunarodnim položajem. EU je oznacila prvu kategoriju zemalja terminom: Zapadni Balkan. To su zemlje za koje je uobicajeno da budu uključene u regionalni pristup EU koji se proširio u sadasnji Proces Stabilizacije i pridruživanja za zapadni Balkan. Druga kategorija zemalja je takodje podijeljena u skladu sa kriterijumima EU na:

- a) napredne zemlje, kao sto su Slovenija i Madjarska,
- b) obecavajuće zemlje: Rumuniju i Bugarsku.

Politicka klasifikacija i ekonomske razlike su razlozi izdvajanja regiona Zapadnog Balkana od ostatka regiona jugoistočne Evrope po pristupu EU. Politika EU prema zapadnom Balkanu je zasnovana, prije svega, na bezbjednosnom pristupu, koji podrazumijeva da EU nastoji sprijeciti konflikte i etnicke rivalitete koji su duboko razvijeni u regionu Balkana. Cjelokupan raspored instrumenata EU, planovi pomoći, privredni podsticaji, ugovorni odnosi, politicka podrška, kao i ostala ohrabrenja za zemlje zapadnog Balkana su usmjereni na stvaranje druge oblasti u Evropi, pored zone obuhvacene zemljama clanicama EU, gdje ce vojni konflikti postati nezamislivi i pomocu toga, u region jugoistočne Evrope prosiriti zonu mira, stabilnosti, prosperiteta i sloboda koje su drzave clanice EU kreirale u poslednjih pedeset godina. Upravo ova okolnost cinii politiku EU prema zemljama jugoistočne Evrope veoma specificnom kada se uporedi sa politikom prosirenja EU, koja se vise zasniva na ekonomskim i geopolitickim kriterijumima

Evropski Savjet u Feiru, juna 2000. godine, potvr-

dio je cilj najpotpunije moguće integracije drzava zapadnog Balkana u politicku i ekonomsku maticu Evrope i priznao te zemlje kao potencijalne kandidate za clanstvo u EU. Evropski Savjet iz Kopenhagena, decembra 2002.godine, potvrdio je ovu perspektivu. Naglasena je odlucnost da EU nastavi podršku ovim zemljama u njihovim naporima da realizuju evropske teznje. Evropski Savjet iz Brisela, marta 2003. godine, zakljucio je da je: "buducnost zapadnog Balkana unutar EU" i pozvala Savjet i Komisiju da utvrde nacine i sredstva, zasnovane na iskustvima procesa prosirenja, za dalje jacanje politike Unije prema regionu. Ujedinjenje Evrope nece biti kompletirano sve dok se ove drzave ne pridruze EU.

Situacija na Balkanu je mnogo povoljnija danas nego što je to bila ranije; došlo je do značajnog napretka po pitanju regionalne saradnje u mnogim aspektima (sporazumi, regionalne inicijative, prekogranični odnosi, lakši protok ljudi, dobara i kapitala, mala vjerovatnoća obnavljanja regionalnih konflikata kao i činjenica da se regionalne vlade pripremaju za ulazak u EU, itd.). Napravljen je bitan napredak u stabilizaciji regiona, nakon decenije konflikata i kriza. Postoji realna perspektiva za region da prevlada ove krize, jer po prvi put imamo demokratski izabrana rukovodstva u svim državama Jugoistočne Evrope, koja imaju isti cilj - priključenje EU. Države u regionu se kreću od rekonstrukcije do ekonomskog oporavka i održivog razvoja. Sve ove države, kao potencijalni kandidati za članstvo, stavljaju svoje evropske perspektive kao najvažniji prioritet i sve one, iako različitim tempom, su uključene u proces Stabilizacije i Pridruživanja. U sledećih par godina će biti donijete sve važnije odluke vezane za Balkan. Evropska Unija je 2005. otpočela pregovore sa Hrvatskom. Bugarska i Rumunija će se pridružiti EU 1. januara 2007. Odluka o konačnom statusu Kosova se očekuje sledeće godine, premda će implementacija te odluke trajati nekoliko godina, dok će Srbija i Crna Gora odlučiti ili da produže ili pak okončaju njihovu državnu zajednicu. Konačno, sledeće godine će biti potrebno donijeti odluke o kandidaturi Makedinije u EU, kao i o promjeni karaktera međunarodnog vojnog i političkog prisustva u Bosni i Hercegovini. Ako se sve ove odluke donesu u očekivanom periodu, to znači da će praktično svi veliki

problemi biti riješeni do 2007. i da će biti nepovratno biti pokrenut proces evropeizacije cijelog Balkana.

Evropska Unija se fizički približava Balkanu te se stoga njen interes za region pojačava, ali s druge strane, postoji opasnost daljnje ekonomske podjele evropskog kontinenta, jer se može očekivati da će tranzicione države sa boljim performansama dobiti veću javnu pomoć i više privatnih investicija, nego manje razvijene države koje se dominantno nalaze u ovom regionu. Kako bilo, proces širenja EU, koji je kompletiran i operativan od 2004. izaziva priličnu zabrinutost među zemljama Zapadnog Balkana, u odnosu na njihovu poziciju i status nakon prijema trenutnih novih članova. Period rekonstrukcije i stabilizacije Zapadnog Balkana ulazi u svoju zadnju fazu, finansijska pomoć EU će svakako biti smanjena, a prethodno proširenje može izazvati osjećaj izolovanosti, posebno ako dode do usporavanja spoljne trgovine, investicija i izdavanja viza. U ovom trenutku, široko rasprostranjena zabrinutost po pitanju bilo kakvog daljnjeg proširenja, koja je sada veoma očigledna u unutrašnjoj politici država članica EU, rizikuje slabljenje najefikasnijeg oruđa koje EU ima u rukama kada se bavi ovim problematičnim regionom.

Samo bacanje novca u Balkan, za rekonstrukciju ili smirivanje, ne dovodi do bilo kakvih fundamentalnih promjena bilo u smislu uvjerenja ili pak ponašanja. Tek kada perspektiva integracija u EU postane operativna mogućnost, tek tada EU počinje da igra ulogu modernizatora u regionu. To je razlog zbog kojeg su države kao recimo Bugarska i Rumunija, možda i na opšte iznenađenje, bile u stanju da ostanu po strani post-haldnratovskog balkanskog meteža. Rano obećanje članstva u EU je zacementiralo ove države u procese demokratizacije, reformi i ekonomskih integracija. Iako su zaostajale za uspješnijim državama Centralne Evrope, one će ipak biti u stanju da se u dovoljnoj mjeri transformišu i pridruže EU 2007. ili oko tog perioda. Nažalost, kada se radi o balkanskim državama, EU je tek nedavno počela da razvija jasnu strategiju.

Regionu Zapadnog Balkana je, u cjelini, potrebna podrška i konkretna pomoć EU na svom putu evropskih integracija kroz proces Stabilizacije i Pridruživanja. To je region u razvoju sa visokim stepenom nezaposlenosti, značajnim makroekonomskim disbalansi-

ma i prožimajućom korupcijom i kriminalom. U posljednjih nekoliko godina stope rasta u regionu su bile visoke. U prosjeku, region je imao stopu rasta od 5% ili više. Postoje džepovi recesije, uglavnom u krajevima gdje postoji opasnost od latentnih konflikata, ali ti džepovi se smanjuju. Jasno je da su investicije od krucijalnog značaja i one moraju da dođu iz inostranstva. Balkanske zemlje takođe ne izvozi previše, djelimično zbog unutrašnje dezintegracije i konsekventno slabog pristupa tržištu. Isti problemi potkopavaju turističku industriju regiona. Balakan je predivan i interesantan, tako da će i obala i planine biti veoma atraktivne jednom kada se politike normalizuju a infrastrukture razviju.

Važno je naglasiti da proces proširenja EU i njene politike spram balkanskih država treba da ostanu u sklopu generalnog okvira opšte spoljne politike EU, koja opet pati od mnogih institucionalnih nedostataka kao i drugih mana u slučajevima kada treba definisati zajednički interes država članica. Stoga je neophodno da sve balkanske države budu svjesne ovih ograničenja EU, kako ne bi imale preambiciozna očekivanja od EU. Ostaje da se vidi da li će buduće granice uvećane Unije (25 - 32 države članice) proizvesti situaciju u kojoj ne bi bile linija razdvajanja između bogatstva i siromaštva u Evropi. Drugačije rečeno, koji će koncept odnijeti prevagu: prva opcija: "Evropa tvrdava" ili druga opcija: Uvećana Unija kao aktivan međunarodni igrač sa konstruktivnim pristupom naspram svojih neposrednih susjeda.

Ja ne vjerujem u pojam "kraja istorije" – barem što se tiče Evropske Unije, jer je to istorija redovnih periodičnih uvećanja. Ako uspije da se povinuje kriterijumima iz Kopenhagena, a u skladu sa odredbama Sporazuma o EU, svaka evropska država se može kvalifikovati za članstvo u EU. Ovo postavlja pitanje geografskih granica između Evrope i Evropske Unije. Najgori mogući scenario za Zapadni Balkan jeste da se na njega gleda kao na dobrog susjeda na jedan duži period. Dakle ovim pitanjem se trebamo ozbiljno pozabaviti i tražiti rješenja u periodu koji slijedi kako bi smo imali neometan tempo stabilizacije, bezbjednosti, razvoja i napredka koji će nas dovesti do evropske integracije. Očigledna dostignuća u regionu ne bi trebalo ostaviti na trenutnom nivou ili ih čak dovesti u

opasnost. Upravo suprotno, kako je posljednje proširenje tačka prekretnica za EU ono je takođe prekretnica i za region.

Takođe je veoma važno naglasiti mogućnost suprotne opcije, u odnosu na proširenje, to jest mogućnost da proširenje bude zaustavljeno, da je EU odsječena i da je region dodatno marginalizovan. Oni koji su zainteresovani za daljnju balkanizaciju neće odustati tako lako. Kada se radi o situaciji u Srbiji, u svijetlu narastajućeg saznanja o masakru 8,000 Muslimana u Srebrenici 1995., tako nešto je ne samo politički već i moralno nepodnošljivo. Saradnja sa Tribunalom, ne samo u Srbiji već uopšte, nije baš velika aneki od najozloglašnijih bjegunaca se smatraju herojima. Većina, vjerovatno uživa zaštitu države. Nacionalizam i etničke tenzije ostaju prepreke za pomirenje i integraciju. Međunacionalni konflikt iz 2001. u Makedoniji je pokazao kako lako djelovi ovog regiona mogu upasti u krizne situacije.

Evropska integracija Jugoistočne Evrope a posebno balkanskog regiona se zasniva na uzajamnom interesu i EU i datih država. Tačnije rečeno, sigurno je jeftinije za EU da podrži ekonomske reforme i zakonsku usklađivanje sa evropskim standardima i pravilima nego da finansira novu misiju za održavanje mira ili pak policijske jedinice na licu mjesta. Štaviše, migracione tokove sa područja Jugoistočne Evrope, a posebno sa Balkana, ne treba zanemarivati. Takozvana "snaga" regiona, pored njegovih transportnih i ekonomskih potencijala, leži i u njegovim slabostima. Stara priča o regionu kao buretu baruta još uvijek nije zastarjela. Ima puno toga što treba uraditi, zajedničkim snagama, uz pomoć inicijativa lokalnih preduzetnika i uz evropsku pomoć i smjernice, na uspostavljanju "evropskog Balkana". Konsolidacija demokratskih institucija i izgradnja tržišta, zajedno uz proces harmonizacije zakona sa *acquis communautaire*, je neophodno ako se žele stvoriti moderne evropske države na Balkanu. Svakako, čitav region zaostaje za zapadnoevropskim državama, ali postoji ogroman potencijal u korist "evropeizacije" regiona. Pro-evropsko raspoloženje postoji u preovlađujućim procentima kod populacije u regionu a trenutno je na sceni mirmo rješavanje problema. To su činjenice koje ilustruju veliku potrebu za reformom politike EU u regionu Balkana u smislu veće fleksibilnosti i konstruktivnijeg

pristupa EU, to jest više šargarepa a manje štapova. Glavni cilj doprinosa EU ka stabilnosti regiona jeste da se on, što je prije moguće, uključi u proces proširenja EU nakon 2004. godine. Finansijska pomoć i investicije EU pomažu tim zemljama da usklade svoje ekonomske i socijalne strukture sa EU standardima, ali sama pomoć Unije nije dovoljna da ih spremi za članstvo u EU. Buduće države kandidati iz Jugoistočne Evrope moraju da ojačaju svoje administrativne i sudske sposobnosti do nivoa kada su spremne da preuzmu obaveze članstva u EU kako bi što više profitirale od priključenja EU.

EU je često zvanično izjavljivala da bi uspjeh njenih politika u odnosu na Zapadni Balkan predstavljao pravi test efikasnosti za zajedničku spoljnu i bezbjednosnu politiku (CFSP) EU kao i da bi bio test kredibilitnosti cijele EU. Uspjeh politika EU u ovom kontekstu znači efektivnu integraciju datih država u evropsku maticu dogadjanja, jačajući uticaj EU na region i istovremeno razvoj identiteta EU kao cjeline u smislu da EU postaje akter u međunarodnim odnosima. U međuvremenu EU nastavlja da jača svoj uticaj u regionu- uglavnom u ekonomskoj i političkoj dimenziji – dok bezbjednosne garancije i odbrambene implikacije, za sada, ostavlja u zadatak NATO-u. Obezbeđivanje pomoći, za Zapadni Balkan u periodu prije priključenja bi samo ojačalo političku moć EU u regionu. To bi stvorilo kredibilnu perspektivu u smislu članstva u roku od jedne decenije, što bi dalo novi podstrek svim onima koji se bore za stabilnost i prosperitet regiona. Banke iz država EU posjeduju veći dio bankarskog i finansijskog sektora na Balkanu i Unija bi trebala da ih pogura kako bi one podstakle strane investicije u region. EU bi takođe trebala da podstiče regionalnu saradnju u oblasti trgovine, investicija i koordinacije strategija (politika).

Trenutno se Bosna i Hercegovina i Srbija i Crna Gora nalaze van bezbjednosnih struktura NATO-a, čak nisu ni u njegovom programu "Partnerstvo za mir". Postoji dobar razlog za to, a to je činjenica da s najozloglašeni ratni zločinci još uvijek na slobodi ali takođe postoje i razlozi za ubrzanje procesa priključenja NATO-u. Bezbjednost je i dalje važan problem u regionu a ne postoji nikakva druga krovna organizacija koja bi tu bezbjednost mogla obezbijediti. Štaviše, još uvijek ne postoji dovoljna kontrola nad

nekim vojnim i para-vojnim snagama i samo perspektiva integracije u NATO može navesti lokalne političare da ubrzaju transformaciju lokalnih armija i raspuštanje para-vojnih snaga. To bi takođe rezultiralo oštrim padom kriminalnih aktivnosti, jer iste uglavnom vodi ili podržavaju vojska i druge bezbjednosne službe.

Do 2007., sa sledećim proširenjem, region će biti okružen isključivo državama članicama EU. Jedino perspektiva, da će kao i države Centralne Evrope i Istočnog Balkana (Bugarska i Rumunija) i one ući u EU, daje državama Zapadnog Balkana nadu da će izbjeći sudbinu geta nerazvijenosti usred Evrope. Jedna kredibilna strategija za integraciju regiona u EU kao i prevencija nastanka balkanskog geta je od kritične važnosti ne samo za region, već i za samu EU.

- Solunski Samit -

Nakon potpisivanja Atinskog Sporazuma iz aprila 2003., koji trasira put za pristup novih država članica, Solunski Samit pruža priliku da se jedan novi podstrek procesu Stabilizacije i pridruživanja. Uspjeh država iz Centralne i Istočne Evrope u ispunjavanju kriterijuma za pristup EU bi trebao da posluži kao inspiracija i ohrabrenje zemljama Zapadnog Balkana koje imaju upravo taj cilj. Na Solunskom Samitu (jun 2003.) Evropski Savjet je prihvatio predloge Evropske Komisije po pitanju načina podrške zemljama Zapadnog Balkana u procesu njihove buduće integracije u Evropsku Uniju.

Samit u Solunu, između EU i država SAP (*proces stabilizacije i priključivanja) je označen kao nova prekretnica u specijalnim odnosima između Evropske Unije i Zapadnog Balkana. Njegova namjera je bila da pošalje jaku političku poruku državama i ljudima u ovom regionu, a to je da:

- Balkan ostaje prioritet za Evropsku Uniju, visoko kotiran u njenoj agendi
- EU je posvećena stvaranju evropske budućnosti za balkanske države
- Evropska perspektiva je najkredibilnija i najatraktivnija alternativa za ovaj region

Istovremeno, sastanak je potvrdio posvećenost SAP država približavanju i postepenoj integraciji u Uniju kao i njihovu odlučnost da rade na ispunjavanju potrebnih kriterijuma i uslova, uključujući demokratske i ekonomske reforme kao i razvoj regionalne saradnje. Samit EU- Zapadni Balkan u Solunu je bio ekvivalent u odnosu na ono što je Samit u Kopenhagenu iz 1993. značio za države Centralne i Istočne Evrope (čvrsta politička odluka o proširenju).

"Realistički" scenario za priključenje Zapadnog Balkana

Dvije godine nakon što je Evropska Unija uvjerila države Zapadnog Balkana na Samitu u Solunu da one dijele "zajedničku evropsku destinaciju", koliko je region napredovao na putu ka Evropi?

Bugarska, koja treba da postane član EU 1. januara 2007., je vjerovatno najbolja za poređenje. Bugarski put od sporazuma o pridruživanju do članstva ukupno će iznositi 14 godina. Ako Srbija i Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Albanija zaključe sporazum o Stabilizaciji i Priključivanju i nastave tako što će dmah podnijeti prijavu za članstvo u EU, onda će se one, imajući u vidu bugarsko iskustvo, priključiti EU 2020. Ovo je "realistički scenario". On podrazumijeva da bi Srbija i Crna Gora i Kosovo, Bosna i Hercegovina i Albanija napredovale istom brzinom kao i Bugarska. Ipak, to teško da može biti inspirativna vizija za one koji podržavaju evropeizaciju regiona.

"realistički scenario" za priključenje EU

Bugarska	Srbija i Crna Gora, Bosna, Albanija
1993 Sporazum o priključivanju	2006
1995 Sporazum postaje punovažan	2008
1995 Prijava za članstvo	2008
1997 Status kandidata	2010
2000 Otvaranje pregovora	2013
2004 Kraj pregovora	2017
2007 Članstvo	2020

Predložena pomoć u okviru nacrtu IPA Propisa (2007-2013) (milijon Eura)

Nivo pomoći	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ukupno
IPA ukupno	1,426	1,631	1,734	1,977	2,294	2,441	2,564	14,067
Hrvatska	120	120	120	120	120	120	120	840
Makedonija	54	54	54	54	54	54	54	378
Turska	1,000	1,150	1,300	1,450	1,600	1,750	1,900	10,150
Ne-kandidati	252	307	260	353	520	517	490	2,699

Planirana pomoć za potencijalne kandidate, 2007-2013 (u milijonima Eura)

	Broj stanovnika	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ukupno
Srbija	8.0m	113	138	117	159	234	233	220	1,214
Kosovo	1.8m	25	31	26	35	52	52	49	270
Crna Gora	0.6m	10	12	10	14	21	21	20	108
Albanija	3.2m	45	55	47	63	94	93	88	485
Bosna-Her.	4.1m	59	71	60	82	119	118	113	622
Ukupno	17.8m	252	307	260	353	520	517	490	2,699
Po glavi stanovnika		14.16	17.25	14.61	19.83	29.21	29.04	27.53	

IPA – Evropska Komisija je pripremila nacrt Propisa Savjeta koji Uspostavlja Instrument za pomoć prije priključenja (IPA), 29. septembra 2004.), koji će odrediti kako količinu, i što je još važnije, vrstu pomoći koju će EU staviti na raspolaganje Zapadnom Balkanu u periodu između 2007. i 2013. Trenutno, nije nemoguće da se ukupna suma budžeta za pomoć IPA (nekih 14 milijardi) smanji tokom teških rundi pregovora o budžetu EU. Ono što je sigurno jeste da iznos novca neće biti veći od onog koji je predložila Evropska Komisija.

Oduzimanjem ovih cifara od ukupno raspoloživih sredstava pod IPA Propisom, moguće je izračunati fondove koji ostaju za tri potencijalna kandidata Zapadnog Balkana, za svaku godinu. Izračunavajući fondove za pomoć koji preostaju za potencijalne kandidate a u skladu sa njihovim brojem stanovnika (obratite pažnju na to da procjene EU o broju stanovnika ovih država ponekad variraju) dobijamo sledeće iznose:

Ovaj budžet, u veoma konkretnim pokazateljima, ilustruje pretpostavke Komisije po pitanju napretka regiona u okviru procesa priključivanja. Pomoć po glavi stanovnika će dostići nivo koji je na raspolaganju kandidatima (d27) tek 2011. Ovo nagovještava da EU

planovi za potencijalne kandidate iz regiona Zapadnog Balkana ustvari prati "realistički scenario", jer se status kandidata ne očekuje prije 2010., a članstvo dugo nakon završetka sledećeg budžetskog ciklusa.

IPA i evropeizacija Balkana – Reformistički scenario

Ako je EU istinski posvećena eventualnoj integraciji Zapadnog Balkana u Uniju, IPA bi trebalo da bude promijenjena kako bi se kreirala dinamičnija strategija u odnosu na region. Potencijalnim kandidatima iz Zapadnog Balkana treba pružiti šansu da napreduju ka članstvu u EU pod jednakim uslovima kao i prethodne države kandidati. Ako bi se otpočelo sa građenjem statusa država članica već 2007., bilo bi moguće za države iz regiona da postignu članstvo u EU 2014., a u skladu sa ambicioznom agendom koju je uradila Međunarodna Komisija za Balkan.

Reformistički scenario

Bugarska	Srbija, Crna Gora, Bosna, Albanija
1993 Sporazum o priključivanju	2006
1995 Sporazum stupa na snagu	2007
1995 Prijava za članstvo	2007
1997 Status kandidata	2008
2000 Početak pregovora	2009
2004 Završetak pregovora	2013
2007 Članstvo	2014-2015
14 god. Ukupno	8-9 god.

Članstvo u EU je jedini način da se spriječi perspektiva da Zapadni Balkan postane crna rupa Evrope bez Balkana u EU, proces ujedinjenja će ostati nezavršen.

Proces Stabilizacije i Priključenja (SAP)

Proces stabilizacije i priključenja je nešto što je osmišljeno specijalno za Zapadni Balkan. Evropska Unija je na njega gledala kao na sui generis region sa specifičnom prošlošću, te se stoga ovim regionom treba pozabaviti na poseban način. To je proces osmišljen kako bi se pomoglo državama Zapadnog Balkana da ostvare svoje aspiracije i da jednog dana postanu članice Evropske Unije. Proces takođe uspostavlja strateški okvir za odnos sa Evropskom Unijom, a takođe promovise daljnje integracije u evropske strukture. Proces stabilizacije i priključenja je dugoročna obaveza prema regionu koja je dala podstreka široj regionalnoj saradnji koja je opet rezultirala zaključivanjem raznorodnih sporazuma o liberalizaciji trgovine, izbjegavanja dvostrukog oporezivanja, pojednostavljenje kretanja dobara, kapitala i ljudi (liberalizovani vizni režimi), prekogranična saradnja i slično, što u perspektivi sve vodi ka glatkom priključenju i/ili integraciji u EU. Sve ovo je poduprieto kroz proces Stabilizacije i Priključenja (program CARDS, Evropske Agencije za Rekonstrukciju) i Paktom Stabilnosti koji su postali komplementarni instrumenti koji podržavaju jedan drugog.

Pitanja kojima se bavi sporazum o stabilizaciji i priključivanju su: 1. Principi demokratije i ljudskih prava, 2. Uspostavljanje mehanizama za politički dijalog, 3. Finansijska pomoć, 4. Regionalna saradnja, 5. Slobodno kretanje roba, 6. Sloboda organizovanja, 7. Slobodno pružanje usluga, 8. Slobodno kretanje kapitala; Plus veoma veliki nivo ujednačavanja-približavanja zakona, velika očekivanja u smislu sprovođenja zakona. Proces se zasniva na kopenhaskim kriterijumima koji su važili za države kandidate; vladavina zakona, demokratija, funkcionalna tržišna ekonomija i administracija koja je u stanju da se prilagodi zahtjevima evropskih integracija.

Veoma važno načelo ovog procesa je finansijska pomoć, poznata pod nazivom CARDS program. EU je najveći donator Zapadnog Balkana. CARDS program obezbjeđuje skoro 5 milijardi eura pomoći regionu za period 2000-2006. Početni fokus je bio na rekonstrukciji, ali sada se sve više naglasak stavlja na izgradnji institucija, jačanje administrativnih kapaciteta, pružanje pomoći pri pravljenju novih zakonskih akata, kako bi se ispunili evropski standardi. Veći dio pomoći Unije se implementira u okviru nacionalnih programa, ali takođe postoji i regionalni CARDS program koji spaja aktivnosti koje se finansiraju na nacionalnom nivou. Pomoć je dizajnirana prema specifičnim potrebama država. Osnovni i najvažniji cilj pomoći jeste da se pomogne državama da ispune svoje obaveze koje proizilaze iz sporazuma o stabilizaciji i priključivanju ili pak budućih takvih sporazuma kada se potpišu.

Potrebno je ipak uložiti daljnje napore po pitanju prioriteta samog procesa stabilizacije i priključivanja kako bi se krenulo ka ispunjavanju kriterijuma za članstvo u EU, koji su uspostavljeni od strane Evropskog Savjeta iz Kopenhagena 1993. i koji su zapisani u članovima 49 i 6 Sporazuma o EU. Efektivna implementacija sporazuma o stabilizaciji i priključivanju je preduslov za bilo kakvu daljnju procjenu Evropske Unije po pitanju perspektiva određene države za priključenje. To je tako danas a tako će biti i u buduće.

Aktivnosti CEDEM-a

Seminar:

Sloboda izražavanja, pravo na poštovanje privatnog života i pravo na pravično suđenje prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima

Pržno, 10-12. novembar 2005.

Seminar za crnogorske sudije, tužioce i advokate u vezi sa "Evropskom konvencijom o ljudskim pravima" organizovan od strane Savjeta Evrope, AIRE (Advice on Individual Rights in Europe) Centra iz Londona, Centra za obuku sudija Republike Crne Gore i CEDEM-a.

Na seminaru se govorilo o različitim aspektima gore navedenog prava u vezi sa EKLJP i domaćim zakonima i praksom.

Projekat je podržan od Ministarstva inostranih poslova Velike Britanije, Vestministerske fondacije za demokratiju, Savjeta Evrope, Evropske agencije za rekonstrukciju, Instituta za otvoreno društvo i fondacije Konrad Adenauer.

Seminar:

Antidiskriminaciono zakonodavstvo

Pržno, 21. decembar

CEDEM je u saradnji sa Švedskim helsinškim komitetom organizovao jednodnevnu raspravu o potrebi donošenja Zakona protiv diskriminacije. U raspravi su učestvovali predstavnici grupa koje su ocijenjene kao diskriminisane i predstavnici domaćih i stranih institucija koje se bave ovom problematikom.

CEDEM

Odjeljenje za empirijska istraživanja

Istraživanje javnog mnjenja Crne Gore - decembar 2005

Istraživanje je sprovedeno na stratifikovanom dvostrukom uzorku sa slučajnim izborom ispitanika u finalnim jedinicama. Ukupno je anketirano 1017 ispitanika iz 9 crnogorskih opština. Anketiranje je obavljeno u intervalu od 26. novembra do 1. decembra 2005. Projekat "Javno mnjenje Crne Gore" podržan je od fondacije Institut za otvoreno društvo, predstavništvo Crna Gora (OSIM).

Pojedinačni rejting partija - struktura odgovora na pitanje: "Ukoliko bi na prijevremenim parlamentarnim izborima umjesto koalicija partije nastupale samostalno, za koju od njih bi glasali?"

	Okt 2004	Jan 2005	Maj 2005	Sep 2005	Dec 2005
1. DPS	26.1	25.5	25.5	26.2	27.3
2. SNP	8.1	7.9	7.7	7.3	6.0
3. SNS	2.4	3.7	7.3	8.4	6.4
4. SDP	4.2	5.3	4.1	3.5	3.8
5. SRS /V. Šešelj/	3.8	3.7	2.8	4.4	3.1
6. NS	2.6	2.3	2.5	1.3	0.8
7. NSS	0.9	1.2	0.8	0.5	1.2
8. DUA	1.6	1.8	1.3	1.4	0.8
9. DSCG	0.3	0.3	0.5	0.5	1.1
10. GP	0.5	0.6	0.9	1.3	0.3
11. LPCG	-	0.8	1.5	2.1	2.2
12. GZP	10.1	7.8	11.3	9.1	13.2
13. DSS	0.9	1.0	1.6	0.3	0.2
Neka druga	-	-	-	-	2.6
Neopredijeljeni	-	-	-	-	19.6
Apstinenti	-	-	-	-	20.3

Odnos prema pokretima u Crnoj Gori

%	maj'05	sep'05	dec'05
Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru	35.7	39.2	37.8
Pokret za evropsku državnu zajednicu SCG	34.0	38.9	36.9
Ne podržava djelovanje ni jednog ni drugog pokreta	23.7	16.4	17.2
Ne može da se opredijeli	6.6	5.5	8.1

Odnos prema nezavisnosti Crne Gore - Struktura odgovora na pitanje: "Ako bi se sutra održao referendum o državnom statusu Crne Gore."

%	jan'05	maj'05	sep'05	dec'05
Za	44.5	40.5	41.6	41.4
Protiv	40.5	36.0	34.5	32.3
Nema određeno mišljenje	15.0	13.4	13.8	14.9
Ne bi izašao na referendum	-	10.1	10.1	11.4

Pojedinačni rejting političara - javnih ličnosti /rang prema srednjoj ocjeni dobijen na osnovu stavova ispitanika na ponudenu mogućnost da navedene ličnosti ocijene ocjenama od 1 do 5/

	Avg 2004	Jan 2005	Maj 2005	Sep 2005	Dec 2005
1. Milo Đukanović	2.66	2.63	2.67	4.40	2.79
2. Filip Vujanović	2.58	2.54	2.54	3.94	2.67
3. Svetozar Marović	2.49	2.35	2.43	3.29	2.39
4. Slobodan Milošević	2.20	2.28	2.33	1.32	2.20
5. Vojislav Koštunica	2.12	2.09	2.12	1.44	2.13
6. Ranko Krivokapić	2.29	2.27	2.21	3.74	2.31
7. Miodrag Živković	1.95	1.83	1.87	2.00	1.84
8. Predrag Bulatović	1.74	1.84	1.84	1.44	1.87
9. Predrag Popović	-	-	-	-	1.89
10. Ranko Kadić	-	-	-	-	1.77
11. Vojislav Šešelj	2.12	2.11	2.14	1.43	2.27
12. Zoran Žižić	1.98	2.09	2.01	1.37	1.94
13. Nebojša Medojević	3.03	2.86	2.95	2.73	3.07
14. Andrija Mandić	1.91	2.04	2.11	-	2.21
15. Amfilohije Radović	2.67	2.78	2.61	1.72	2.57
16. Boris Tadić	2.45	2.24	2.39	2.19	2.38
17. Neku drugu	2.0	2.0	2.5	1.2	-
18. Ne zna	11.2	11.0	8.9	12.5	-
19. Ne bi glasao	23.3	24.2	20.9	19.9	-

Članstvo u međunarodnim organizacijama - struktura odgovora na pitanje: "Da li bi, po Vašem mišljenju, Crna Gora, bilo da je samostalna ili u državnoj zajednici sa Srbijom trebala u budućnosti da bude:

1. Članica Evropske unije %

	Avg 2004	Jan 2005	Maj 2005	Sep 2005	Dec 2005
1. Da	82.4	78.9	80.1	77.0	81.2
2. Ne	5.5	6.1	5.6	6.4	4.8
3. Nema određeno mišljenje	21.1	15.0	14.3	16.6	14.0

2. Članica NATO saveza %

	Avg 2004	Jan 2005	Maj 2005	Sep 2005	Dec 2005
1. Da	39.3	34.9	35.7	33.3	37.8
2. Ne	35.6	37.9	35.0	34.6	35.0
3. Nema određeno mišljenje	24.1	27.2	29.3	32.1	27.2

2. Saradnja sa Tribunalom u Hagu %

	Avg 2004	Jan 2005	Maj 2005	Sep 2005	Dec 2005
1. Da	44.5	44.8	44.9	47.4	49.7
2. Ne	41.7	38.3	39.3	33.1	31.0
3. Nema određeno mišljenje	13.8	16.9	15.8	19.5	19.3

Povjerenje u Institucije

Koeficijent povjerenja	jan'05	maj'05	sep'05	dec'05
Srpska pravoslavna crkva	3.28	3.45	3.27	3.19
Vojska Zajednice SiCG	2.56	2.74	2.69	2.59
Predsjednik CG	2.56	2.63	2.61	2.63
Vlada CG	2.42	2.53	2.50	2.53
Policija CG	2.45	2.52	2.51	2.52
Crnogorska pravoslavna crkva	2.24	2.33	2.28	2.26
Sudstvo CG	2.36	2.46	2.48	2.41
Skupština CG	2.38	2.48	2.43	2.41
Predsjednik Zajednice SiCG	2.23	2.39	2.40	2.33
Skupština Zajednice SiCG	2.01	2.25	2.18	2.22
Savjet ministara Zajednice SiCG	1.97	2.22	2.17	2.21
Političke partije u Crnoj Gori	-	2.07	1.99	2.02

Dosadasnji učinak vlade Mila Đukanovića

%	jan'05	maj'05	sep'05	dec'05
Veoma nezadovoljan	35.0	36.2	33.4	32.6
Uglavnom nezadovoljan	19.2	19.0	17.7	19.0
Ni zadovoljan ni nezadovoljan	25.2	22.4	25.9	26.8
Uglavnom zadovoljan	14.2	15.7	17.9	15.4
Veoma zadovoljan	6.4	6.7	4.7	6.2

Održavanje referenduma u proljeće 2006

%	maj'05	sep'05	dec'05
DA	35.6	38.7	38.3
NE	32.7	24.4	31.1
Ne zna, nema mišljenje o tome	31.7	37.0	30.6

Ideja o stvaranju Unije Nezavisnih Država Srbije i Crne Gore

%	jan'05	maj'05	sep'05	dec'05
Da	36.6	31.4	31.2	34.3
Ne	42.1	42.2	39.3	38.3
Ne zna, nema mišljenje o tome	21.3	26.4	29.5	27.3

Crna Gora se u spoljnoj politici treba oslanjati na:

	Nimalo	Malo	U velikoj mjeri	U potpunosti	Ne može da procijeni
1. EU	7.7	19.3	37.6	27.9	7.5
2. SAD	34.7	26.4	18.8	9.7	10.4
3. RUSIJA	35.8	28.0	14.8	10.0	11.5

Napomena: 27.3% ispitanika smatra da se Crna Gora u spoljnoj politici ne treba oslanjati ni na koga posebno

Napomena: Kompletni rezultati istraživanja mogu se pogledati na CEDEM-ovom sajtu: www.cedem.cg.yu

Međunarodne konferencije na kojima su učestvovali predstavnici CEDEM-a

Vladan Simonović
13-18. novembar, Kosovo

Vladan Simonović, član Upravnog odbora CEDEM-a, boravio je na Kosovu kao član delegacije parlamenta i nevladinih organizacija Crne Gore. Ova posjeta je realizovana u okviru "EAST WEST" projekta "Regionalna saradnja parlamenata i NVO". Učesnici delegacija iz Crne Gore i Makedonije, imali su priliku da se kroz kontakte sa kosovskim zvaničnicima upoznaju sa političkom situacijom na Kosovu i radom kosovskog parlamenta, međunarodnih institucija i lokalne uprave. Delegacija je osim Prištine posjetila i Prizren. Projekat se nastavlja i naredne godine.

Dr Srđan Darmanović
6 - 8 decembar, Brisel

Rasprava povodom izvještaja Međunarodne krizne grupe o Crnoj Gori. U organizaciji OSIM-a, King Boduen Fondacije i European Policy Centra.

Mr Nenad Koprivica
5 - 7 decembar, Prag

U organizaciji Centra za saradnju sa Srbijom i Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom i češkog Ministarstva inostranih poslova organizovan seminar na temu: „Uloga civilnog društva u Srbiji i Crnoj Gori i u Bosni i Hercegovini u procesu evropskih integracija“.

Mr Nenad Koprivica
8 - 9 decembar, Beograd

Sastanak Upravnog odbora Balkanske mreže za ljudska prava.

Posjetili su nas ...

Dr Bernhard Lamers, direktor fondacije Konrad Adenauer u SiCG

Dr Viola Neue, koordinatorica za izborna i partijska istraživanja u fondaciji Konrad Adenauer